Лозинський А.О., Чухрай Н.І., Качмар-Кос Н.Я.
Національний університет „Львівська політехніка”

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: ЛЮДСЬКИЙ ЧИННИК

У сучасній ринковій економіці стабільний розвиток підприємств передбачає постійне впровадження інновацій. Проте відсутність сприятливих умов для стимулювання досліджень та розробок у бізнесі, зокрема податкових стимулів, субсидій та позик, недосконале законодавство, бюрократичні механізми – призводить до послаблення зацікавленості бізнес-сектору у фінансуванні та впровадженні наукових розробок. Це зумовлює низький рівень співпраці між науковим та промисловим секторами. Підприємства різних форм власності практично не впроваджують у виробництво нові технології та розробки, так, згідно статистичних даних по Україні, лише 14,2% промислових підприємств беруть участь у інноваційній діяльності [1]. Основним способом комерціалізації наукових результатів залишається виконання двосторонніх госпдоговірних робіт з підприємствами, які в переважній більшості не є довгостроковими.

Як свідчить досвід розвинених країн світу, провідну роль у розвитку та функціонуванні повноцінної інноваційної інфраструктури необхідно надавати сучасним університетам дослідницького типу, важливим показником успішної діяльності котрих є кількість впроваджених розробок та технологій, створених науковцями.

Основним джерелом фінансування наукових досліджень, що виконуються в університеті залишаються кошти державного бюджету. Така ситуація призводить до того, що результати цих досліджень не можуть бути впроваджені за межами України, а вітчизняні підприємства не завжди готові їх впроваджувати.

Ефективнішій співпраці між науковим та промисловим секторами повинна сприяти і наявність посередницьких структур – центрів трансферу технологій, інноваційних мереж тощо, які б перш за все сприяли обміну інформацією шляхом проведення круглих столів, конференцій, тренінгів, консультацій експертів, доступом до баз-даних. Проте, на відміну від закордонних аналогів, які володіють відповідними ресурсами, матеріально-технічною базою, користуються сучасними методологією та інструментами, такі посередницькі структури в Україні не мають достатнього рівня розвитку та потребують значного вдосконалення [2].

Основною функцією традиційного університету все ж таки залишається підготовка висококваліфікованих фахівців, інженерно-технічних, а також науково-педагогічних кадрів. Успішно виконуючи дану функцію – університет створює для себе додаткову конкуренцію на ринку.

Так, закінчуючи навчання в університеті випускник постає перед вибором, який напрям діяльності обрати: продовжити займатись науковою діяльністю в університеті чи реалізувати набуті навики та знання поза його межами. Враховуючи те, що протягом тривалого періоду навчання в університеті молода людина перебувала або на утриманні батьків, або отримувала фінансування у формі стипендії, перспектива подальшого самостійного заробітку є чи не найважливішим аспектом, який відіграє вагомий вплив на цей вибір. Зокрема, надавши перевагу роботі в приватному секторі, висококваліфікований випускник претендує на достойну оплату праці та можливість кар‘єрного зросту в найближчому майбутньому, тоді як обравши наукову діяльність в університеті, питання матеріальної винагороди залишається відкритим на невизначений час.

Таким чином, університету важко конкурувати з приватним сектором за кращих випускників. Це призводить до деякого парадоксу – чим краще підготовлений фахівець, тим більший інтерес він представляє для бізнес сектору – тим важче стає втримати його у межах університету.

За час навчання в університеті кращих студентів залучають до виконання наукової роботи. Працюючи та навчаючись в певному науковому середовищі, студентам стають доступні наукові відкриття та ноу-хау, які вони можуть використати, після закінчення навчання, не на користь університету. Зокрема, створюючи власні приватні структури, діяльність яких базується на здобу-

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

тих під час наукової роботи знаннях, чи втілюючи інноваційні ідеї при роботі у закордонних лабораторіях чи наукових центрах, збільшуючи, таким чином, університету конкуренцію на ринку.

На сьогодні пріоритетними напрямками інноваційної діяльності поряд з інформаційними технологіями є дослідження в області технічних та природничих наук. Саме технічні та природничі науки є локомотивом розвитку сучасного суспільства. Однак в Україні складається тенденція до гострої нехватки висококваліфікованих кадрів саме в цих галузях. Ще на етапі вступу в університет талановита молодь не обирає спеціальності природничого та технічного спрямування, що відображається на подальшій кількості обдарованих студентів та на загальному рівні групи. Це в подальшому призводить до того, що в університетах спостерігається нестача висококваліфікованих фахівців середнього віку і молоді. Це суттєво відображається на середньому віці працівників університету, так, згідно статистичних даних середній вік доцентів становить близько 60 років, а середній вік професорів перевищує 65 років. Однією з причин такої тенденції можна відмітити кризу 90-х рр., коли успішна, талановита молодь надавала перевагу роботі в приватному секторі, та спостерігалась тенденція масового виїзду молодих науковців за кордоном.

У провідних закордонних університетах науковці, працюючи в дослідницьких університетах, також тісно співпрацюють з приватними структурами. На території університетів ефективно діють бізнес-інкубатори, що допомагають науковцям створювати власні spin-off компанії. Причому, необхідно зазначити, що така діяльність науковців ведеться з дозволу керівництва університету [3]. В Україні, якщо молодий науковець створює свою власну компанію – його основна увага звернена на ведення бізнесу, і практично припинена наукова діяльність в університеті. Подальше сприяння створенню spin-off компаній науковцями університетів може призвести до значного відтоку талановитих кадрів з університету, що може стати причиною кризи в системі вищої освіти.

Необхідно також наголосити, що сучасний науковець університету України основну мету своєї діяльності вбачає в захисті дисертацій, публікаціях монографій, статей у провідних закордонних виданнях. Працюючи в середовищі планової економіки науковці не схильні працювати у напрямку комерціалізації своїх робіт. Пошук інвесторів які можуть втілити наукову ідею не стоїть пріоритетом у науковців [3]. Знайшовши інвесторів для втілення таких проектів автори не завжди погоджуються на запропоновані умови співпраці, або не ідуть на контакт з підприємцем, оскільки не мають навиків ведення переговорів та належного досвіду. Більшість розробок є незавершеними, не мають наочних результатів і конкретних розрахунків періоду окупності та економічної вигоди від втілення процесу.

Варто також зазначити, що окремі науковці, які тривалий час працювали на підвищення обороноздатності країни, продовжують працювати в традиційних для них наукових сферах, які не завжди є актуальними та затребуваними в сучасному світі. Ці результати можуть бути важливими в розвитку науки, проте їх комерціалізація на території України є утруднена.

Підсумовуючи, слід зазначити, що успішна діяльність університету з комерціалізації науково-дослідних робіт сприятиме розвитку прикладних досліджень, поруч з тим для університету виникає небезпека втрати висококваліфікованих кадрів. Одним з можливих виходів з такої ситуації можна розглядати укладення між університетом та науковцем договору про нерозголошення конфіденційної інформації, що практикують закордонні університети.

1. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 1. – Ключові особливості інноваційної політики в якості основи для розробки заходів сприяння інноваціям, що спрямовують Україну до заснованої на знаннях конкурентоспроможної економіки – порівняння ситуації в ЄС і Україні. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К.: Фенікс, 2011. – 214 с. 2. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» – К.: Фенікс, 2011. – 74 с. 3. Формування інноваційної культури в українських університетах: практ. посіб. / За ред. Н.Я. Качмар-Кос – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 124 с.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua